

KRO Korpinen Joni(OM)

12.09.2019

Asia

OSA; Rikosoikeusalan ajankohtaisia asioita Suomen EU-puheenjohtajakaudella

Kokous

U/E/UTP-tunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

EU:n uutta lainsäädäntökautta silmällä pitäen edellinen Euroopan unionin neuvoston puheenjohtajamaa Romania käynnisti puheenjohtajakaudellaan neuvostossa keskustelun oikeusalan tulevista painopisteistä ja toimista. Aineellisen rikosoikeuden ja rikosoikeudellisen yhteistyön osalta Romania keräsi kyselyillä jäsenvaltioiden näkemyksiä esimerkiksi mahdollisista lainsäädäntöaukoista sekä siitä, miten vastavuoroisen tunnustamisen periaatteeseen perustuvaa rikosoikeudellista yhteistyötä tulisi kehittää. Romania laati käydyistä keskusteluista puheenjohtajan raportit, jotka käsiteltiin oikeus- ja sisäasioiden neuvostossa 6.-7.6. 2019.

Kesäkuun 2019 Eurooppa-neuvosto hyväksyi unionin uuden strategisen ohjelman vuosille 2019-2024. Yksi ohjelman neljästä prioriteetista on kansalaisten ja vapauksien suojeleminen.

Suomen puheenjohtajakauden ohjelma julkaistiin 26.6.2019. Puheenjohtajakauden prioriteetteihin kuuluu yhteisten arvojen ja oikeusvaltioperiaatteen vahvistaminen sekä kansalaisten kokonaisturvallisuuden vahvistaminen.

Suomen puheenjohtajakaudella Euroopan unionin neuvostossa jatketaan keskustelua rikosoikeudellisen yhteistyön tulevaisuuden tarpeista Romanian puheenjohtajakaudella käynnistetyn työn, unionin uuden strategisen ohjelman sekä Suomen puheenjohtajakauden ohjelman pohjalta. Neuvostossa tullaan keskustelemaan erityisesti vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen edellytysten vahvistamisesta ja siihen liittyen vankeuden vaihtoehtoista, rikoksen uhrin aseman parantamisesta, Eurojustin tulevaisuudesta sekä korruption vastaisesta toiminnasta EU:ssa. Käydyistä keskusteluista on tarkoituksena laatia aihekohtaisesti puheenjohtajan kirje, raportti tai neuvoston päätelmät.

Oikeus- ja sisäasioiden neuvosto kokoontuu Suomen puheenjohtajakaudella 7.10.2019 ja 2.12.2019.

Suomen kanta

Suomi pitää tärkeänä sitä, että EU:n kehittämistä vapauden, turvallisuuden ja oikeuden alueena jatketaan. Oikeus- ja sisäasioita koskevat teemakohtaiset keskustelut jalkauttavat unionin uutta strategista agenda neuvoston työhön. Suomi korostaa, että rikosoikeudellinen yhteistyö on tärkeä osa sisäisen turvallisuuden ketjua. Yhteistyö perustuu vastavuoroisen tunnustamisen periaatteeseen, jonka toteutuminen nojautuu jäsenvaltioiden yhteiseen arvopohjaan ja keskinäiseen luottamukseen. Suomi kiinnittää huomiota myös rikosten ennaltaehkäisyyn ja perusoikeuksien huomioimiseen rikosoikeudellisessa yhteistyössä.

Pääasiallinen sisältö

Tässä osiossa käydään läpi ajankohtaisia rikosoikeudelliseen EU-yhteistyöhön liittyviä asioita.

Romanian puheenjohtajakaudella laaditut raportit rikosoikeudellisesta yhteistyöstä

Romanian puheenjohtajakaudella keskusteltiin neuvoston rakenteissa rikosoikeudellisen yhteistyön tulevaisuudesta. Romania laati aiheesta puheenjohtajan raportin, joka käsiteltiin OSA-neuvostossa 6.-7.6.2019. Raportissa (9728/19) kuvataan lyhyesti EU:n rikosoikeudellisen yhteistyön nykytilaa ja sen merkittävää kehitystä siitä, kun Tampereen Eurooppa-neuvostossa vuonna 1999 päätettiin yhteistyön kehittämisestä vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen pohjalta. Raportissa todetaan, että on aika arvioida, mihin saakka yhteistyössä on päästy ja onko yhteistyössä puutteita tai aukkoja, joihin tulisi vastata EU:n lainsäädäntötoimin. Raportissa kuvatus mukaisesti Romanian puheenjohtajakaudella käytyjä keskusteluja edelsivät joulukuun 2018 OSA-neuvostossa hyväksytyt päätelmät (Euroopan unionin virallinen lehti N:o C 449, 13.12.2018, s. 6), jotka koskevat vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen edistämistä ja jäsenvaltioiden keskinäisen luottamuksen parantamista rikosasiayhteistyössä. Romanian puheenjohtajakaudella on tiedusteltu jäsenvaltioiden kantoja aiheeseen liittyviin kysymyksiin ja keskustellun erityisesti seuraavista teemoista a) Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä ilmenneiden ja vastavuoroisen tunnustamisen instrumentteihin sisältyvien kieltäytymisperusteiden soveltamisessa ilmenneistä haasteista; b) vastavuoroisen tunnustamisen instrumentteihin liittyvästä koulutuksesta ja ohjeistuksesta; c) vastavuoroisen tunnustamisen nykyisissä instrumenteissa olevista mahdollisista puutteista ja mahdollisista ratkaisuista näiden poistamiseksi; ja d) rikosoikeudellisen yhteistyön sujuvan toimivuuden varmistavan institutionaalisen viitekehyksen vahvistamisesta.

Myös Euroopan unionin aineellisen rikosoikeuden tulevaisuudesta keskusteltiin Romanian puheenjohtajuuskaudella. Romania laati aiheesta puheenjohtajan raportin, joka käsiteltiin OSA-neuvostossa 6.-7.6.2019 ja jonka on tarkoitus auttaa mahdollisessa EU:n aineellisen rikosoikeudellisen sääntelyn myöhemmässä kehittämisessä. Raportissa (9726/19) kuvataan lyhyesti EU:n aineellisen rikosoikeuden nykytilaa ja esitetään yhteenveto puheenjohtajavaltion esittämien sääntelytarpeita koskevien kysymysten perusteella käydystä keskustelusta. Raportissa on nostettu esiin joitakin aloja, joilla voisi Romanian mukaan olla asianmukaista tehdä täysi ja perusteellinen arvio rikosoikeudellisen lisäsääntelyn tarpeellisuudesta ja perusteltavuudesta. Näihin aloihin kuuluu ympäristörikokset. Asiasta on jatkettu keskustelua neuvoston työryhmässä Suomen puheenjohtajakaudella. Komissio on valmistelemassa ko. alueen rikosoikeudellisesta sääntelystä arviointiraporttia, joka valmistuu mahdollisesti vuoden

2020 alkupuolella. Syksyllä 2019 valmistuu loppuraportti ympäristöriskikollisuuteen keskittyneestä vertaisarviointikierroksesta.

Raportti rikoksen uhrien oikeuksien vahvistamisesta

Komission puheenjohtaja Junckerin erityisavustaja Joelle Milquet'n raportti rikoksen uhrien oikeuksien EU-strategiaksi julkaistiin maaliskuussa 2019 (Strengthening Victims' Rights: From Compensation to Reparation. For a new EU Victims' Rights Strategy 2020-25, https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/strengthening_victims_rights_-_from_compensation_to_reparation.pdf). Raportin lähtökohtana on kokonaisvaltainen uhrin aseman parantaminen. Raportti sisältää 41 yksityiskohtaista ehdotusta koskien 1) yhteistyötä kansallisella ja EU-tasolla, 2) tiedottamista uhrien oikeuksista ja rikosvahinkokorvauksista, 3) koulutusta kaikille uhriin yhteydessä oleville, 4) yksinkertaisempaa ja oikeudenmukaisempaa rikosvahinkokorvausjärjestelmää 5) rikosentekijältä perittäviä rikosvahinkokorvauksia sekä 6) uhrien monialaisia tukipalveluita.

Suomen puheenjohtajakaudella neuvostossa on tarkoitus käydä keskusteluja siitä, mihin tulevana vuosina EU:ssa tulisi keskittyä rikoksen uhrin aseman parantamiseksi. Rikosvahinkokorvausjärjestelmien kehittäminen on yksi mahdollinen etenemissuunta ottaen huomioon jo aikaisemmin toteutetut ja viimeaikaiset toimenpiteet uhrien aseman parantamiseksi muilla tavoin. Tavoitteena on keskustelujen pohjalta mahdollisesti laatia toimenpidesuosituksia sisältävät neuvoston päätelmät hyväksyttäväksi joulukuun OSA-neuvostossa.

Vastavuoroisen tunnustamisen edistäminen ja vankeuden vaihtoehdot

Joulukuun 2018 OSA-neuvostossa hyväksyttiin neuvoston päätelmät (Euroopan unionin virallinen lehti N:o C 449, 13.12.2018, s. 6), jotka koskevat vastavuoroisen tunnustamisen periaatteen edistämistä ja jäsenvaltioiden keskinäisen luottamuksen parantamista rikosasiayhteistyössä. Päätelmissä muun muassa kannustetaan jäsenvaltioita säätämään lainsäädäntöä, joka tarvittaessa sallii vangitsemiselle vaihtoehtoisten toimenpiteiden käytön vähentäen näin vangittuina olevien lukumäärää, millä edistetään sosiaalista kuntoutusta ja vähennetään huonojen vankiloalojen sekä vankiloiden ylikansoituksen negatiivisia vaikutuksia jäsenvaltioiden keskinäiselle luottamukselle. Romanian puheenjohtajakaudella jatkettiin tästä käytyä keskustelua tiedustellen, mahdollistaako jäsenvaltioiden lainsäädäntö vangitsemiselle vaihtoehtoisten toimenpiteiden käytön (asiakirja 9977/19). EUT:n oikeuskäytännössä muun muassa vankiloiden ylläpidosta johtuvat puutteet perusoikeuksien toteuttamisessa ovat nousseet esiin eräänä rikosoikeudellista yhteistyötä haittaavana ns. rakenteellisenä tekijänä. EU:ssa tietyt vankeusoloja koskevat vastavuoroisen tunnustamisen instrumentteihin liittyvät seikat tulevat esille myös syksyllä 2019 käynnistytävällä vertaisarviointikierroksella. Arvioitavina ovat muun ohessa EU:n tutkintavankeuden vaihtoehtoja ja vaihtoehtoisia seuraamuksia koskevat puitepäätökset ja syyt niiden vähäiselle käytölle. Lisäksi vankiloissa tapahtuva väkivaltainen radikalisoituminen on jo arvioitu yhdeksi keskeisistä jatkotoimia vaativista kysymyksistä terrorismin vastaisessa toiminnassa. Suomen puheenjohtajakaudella jatketaan keskusteluja EU:n tulevaisuuden painopisteistä näissä kysymyksissä.

Euroopan unionin oikeudellisen yhteistyön virasto (Eurojust)

Euroopan unionin oikeudellisen yhteistyön virasto eli Eurojust on vuonna 2002 (neuvoston päätöksellä 2002/187/YOS) perustettu Haagissa toimiva EU:n erillisvirasto. Eurojust perustettiin edistämään kansallisten viranomaisten yhteistyötä Euroopan unioniin vaikuttavan vakavan rajat ylittävän rikollisuuden torjunnassa. Eurojust tukee kansallisia tutkinta- ja syyttäjäviranomaisia vakavien rajat ylittävien rikostapausten käsittelyssä.

Uutta Eurojust-asetusta ((EU) 2018/1727) aletaan soveltaa 12.12.2019. Suomen puheenjohtajakaudella neuvostossa tullaan jatkamaan keskusteluja Eurojustin tehokkaan toiminnan varmistamisesta, ottaen huomioon Eurojustin keskeinen rooli rikosprosessiketjussa, sen lisääntyvät tehtävät ja asiamäärät sekä tarve päivittää rikosoikeudellista yhteistyötä digitaalisen kehityksen edellyttämälle tasolle. Tarkoituksena on laatia neuvoston päätelmät hyväksyttäväksi lokakuun OSA-neuvostossa. Valmisteluissa otetaan erityisesti huomioon Eurojustin ja Europolin sekä Euroopan syyttäjänviraston EPPO:n välinen yhteistyö ja synergiat.

Euroopan syyttäjänvirasto (EPPO)

Suomen puheenjohtajakaudella neuvostossa jatketaan myös toimia sen varmistamiseksi, että lokakuussa 2017 annetulla asetuksella perustettu Euroopan syyttäjänvirasto (EPPO) voi käynnistää toimintansa suunnitellussa aikataulussa marraskuussa 2020. Syksyllä ajankohtaisia asioita ovat erityisesti Euroopan pääsyyttäjän sekä Euroopan syyttäjien nimeämismenettelyjen loppuunsaattaminen.

EPPO:lla on asetuksessa tarkemmin määritellyin edellytyksin toimivalta ottaa tutkittavakseen vakavia EU:n taloudellisia etuja vahingoittavia petos-, lahjus- ja rahanpesurikoksia ja määrätä käynnistettäväksi niitä koskevat syytetoimet jäsenvaltioissa. EPPO organisatorisesti toimii sekä keskustasolla että jäsenvaltiotasolla. Keskustason virasto perustetaan Luxembourgiin.

Pääsy sähköiseen todistusaineistoon (E-evidence)

Euroopan komissio on 17 päivänä huhtikuuta 2018 antanut ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi sähköistä todistusaineistoa rikosoikeudellisissa asioissa koskevista eurooppalaisista esittämisen- ja säilyttämismääräyksistä (COM(2018) 225 final, ns. E-evidence-asetusehdotus). Ehdotuksen kanssa samanaikaisesti on annettu ehdotus direktiiviksi yhdenmukaisista säännöistä laillisten edustajien nimeämiseksi todistusaineiston keräämistä varten rikosoikeudellisissa menettelyissä (COM(2018) 226 final). Neuvoston yleisnäkemyksistä asetusehdotuksesta hyväksyttiin oikeus- ja sisäasioiden neuvoston kokouksessa joulukuussa 2018 ja direktiiviehdotuksesta vastaavasti maaliskuussa 2019. Euroopan parlamentti ei vielä ole muodostanut kantaansa ehdotuksiin. Asian eteneminen Suomen puheenjohtajakaudella riippuu Euroopan parlamentin kannan valmistumisesta. Asiakokonaisuuden etenemisestä informoidaan tarpeen mukaan erillisesti. Asetus- ja direktiiviehdotuksista on tiedotettu eduskuntaa valtioneuvoston kirjelmällä (U 33/2018 vp: https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/U_33+2018.aspx).

EU:n oikeuden mukainen oikeusperusta/päätöksentekomenettely

-

Käsittely Euroopan parlamentissa

-

Kansallinen valmistelu

Oikeus- ja sisäasioiden jaosto (EU7), kirjallinen menettely 28.8.-2.9.2019.

Eduskuntakäsittely

Pääministerin ilmoitus Suomen EU-puheenjohtajakauden ohjelmasta; Euroopan unionin neuvoston puheenjohtajuus 1.7.-31.12.2019 (PI 1/2019 vp)

Valtioneuvoston kirjelmä eduskunnalle ehdotuksista Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseksi ja direktiiviksi (lainvalvontaviranomaisen rajat ylittävä pääsy sähköiseen todistusaineistoon) (U 33/2018 vp ja valiokunta-asiakirjat kootusti osoitteessa:

https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/KasittelytiedotValtiopaivaasia/Sivut/U_33+2018.aspx
)

Kansallinen lainsäädäntö, ml. Ahvenanmaan asema

-

Taloudelliset vaikutukset

-

Muut asian käsittelyyn vaikuttavat tekijät

Ajankohtaisia oikeusvaltioperiaatteeseen liittyviä asioita koskevassa E-kirjeessä VNEUS2019-00441 (18.6.2019) käsiteltiin myös oikeusvaltioperiaatteen erityistä merkitystä oikeus- ja sisäasioiden yhteistyössä sekä Suomen puheenjohtajakauden suunnitelmia EU:n korruption vastaisten toimien arvioimiseksi. Myös näitä teemoja käsitellään OSA-neuvostossa Suomen puheenjohtajakaudella.

Asiakirjat

Romanian pj-kaudella valmisteltu puheenjohtajan raportti rikosoikeudellisen yhteistyön tulevaisuudesta (The way forward in the field of mutual recognition in criminal matters, **9728/19**). Romanian pj-kaudella valmisteltu puheenjohtajan raportti aineellisen rikosoikeuden tulevaisuudesta (The future of EU substantive criminal law, **9726/19**).

Komission puheenjohtaja Junckerin erityisavustaja Milquet'n raportti asianomistajien asemasta ja sen parantamisesta EU:ssa ('Strengthening victims' rights: From compensation to reparation', **8629/19**).

https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/strengthening_victims_rights_-_from_compensation_to_reparation.pdf

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

OM / Katariina Jahkola, katariina.jahkola@om.fi, p. 02951 50246

OM / Lauri Rautio, lauri.rautio@om.fi, p. 02951 50380

OM / Joni Korpinen, joni.korpinen@om.fi, p. 02951 60560

EUTORI-tunnus**Liitteet****Viite**

Asiasanat	CATS-komitea, Eurojust, korruptio, oikeudellinen yhteistyö rikosasioissa, oikeus- ja sisäasiat, rikosoikeus, rikosprosessioikeus, aineellinen rikosoikeus
Hoitaa	OM, SM, UM
Tiedoksi	EUE, OKM, STM, TEM, TULLI, VM, VNK, VTV
